

הוספה בשורת הגאולה

ל"ט.

אין דעם אַלעם קומט צו אַ לימוד מיוחד בנוגע צו דער גאולה, וואָס דאַרף קומען תיכף ומיד ממש (לויט אַלע סימנים) . . וויבאַלד אַז דאָס איז דער ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – וואָרום לויט אַלע סימנים האָט די גאולה שוין פון לאַנג געדאַרפט קומען – איז פאַרשטאַנדיק אַז דער „וענית ואמרת לפני ה' אלקיך"¹, ובפרט אין חודש אלול ווען „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם"² – דאַרף זיין ספּעציעל אַ בקשה (בקול רם) „עד מתי?!... זאָל שוין זיין די גאולה בפועל ממש!

(משיחות ש"פ תבוא, כ"א אלול תנש"א)

- (1) פרשתנו כו, ה.
- (2) לקו"ת פ' ראה לב, א.

בכל הנ"ל נוסף לימוד מיוחד בנוגע להגאולה, שצריכה לבוא תיכף ומיד ממש (ע"פ כל הסימנים) . . כיון שזהו ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – כי ע"פ כל הסימנים היתה הגאולה צריכה לבוא כבר לפני זמן רב – מובן שה„וענית ואמרת לפני ה' אלקיך"¹, ובפרט בחודש אלול כאשר „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם"² – צריכה להיות במיוחד הבקשה (בקול רם) „עד מתי?!... שתבוא כבר הגאולה בפועל ממש!

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ח"י אלול

(ויר"ל לקראת שבת פ' תבוא ה'תשפ"ד)

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יט

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים וארבע לבריאה

שנת השבעים וחמש לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

ח"י אלול

א. השאלה על שני הנוסחאות לאמרה על ח"י אלול

בשיחת ח"י אלול תש"ח¹, אמר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר: נפוצה אצל חסידים אמרה חסידית עתיקה בשני נוסחאות: א) ח"י אלול הוא היום שהביא ומכניס חיות באלול. ב) ח"י אלול נותן חיות בעבודה של, אני² לדודי ודודי לי".

מכך שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר את שני הנוסחאות, מובן, ששניהם נכונים, ובתוכנו של כל אחד מהם יש חידוש על-פני השני³. ויש להבין:

בנוסח הראשון נאמר, ש"ח"י אלול .. מכניס חיות באלול", והכוונה היא, שהוא מכניס חיות בכל הענינים של אלול, כולל כל סוגי עבודת ה' שבחודש זה, הרמוזים, כאמור פעמים מספר⁴, בראשי התיבות של "אלול": "אגה לידו ושמתי קך"⁵ (ערי מקלט) – תורה, (כמאמר חז"ל⁶ דברי תורה קולטין); "אני לדודי ודודי לי" – קו העבודה, תפילה⁷ (המקשרת בין ישראל לה' – "אני לדודי...")⁸; "איש לרעהו ומתנות לאביונים"⁹ – גמילות חסדים, וכן, "ומל ה' אלקיך) את לבבך ואת לבב (זרעך)"⁹ – ענין התשובה.

ולאחר זה מה מוסיף הנוסח השני, ש"ח"י אלול נותן חיות בעבודה של אני לדודי ודודי לי", שהיא סוג אחד בלבד מכל סוגי העבודה הרמוזים בראשי-התיבות של אלול?

ב. שני הנוסחאות הם בהתאם להולדת "שני המאורות"

יש לומר, ששני הנוסחאות לגבי מהותו של ח"י אלול מותאמים לשתי פעולותיו של יום זה¹⁰ בהיותו יום-ההולדת של "שני המאורות הגדולים"¹¹: יום הולדת הבעל-שם-טוב – מייסד תורת החסידות הכללית, ויום-הולדת אדמו"ר הזקן – מייסד תורת חסידות חב"ד.

חסידות חב"ד, על-אף שהיא המשך של החסידות הכללית – להביא את תורת החסידות שתהיה מובנת על-ידי חכמה בינה דעת, שכל האדם – יש בה גם חידוש מיוחד על-פני החסידות הכללית¹²,

וחידוש זה הוא מיוחד עד כדי כך, שנדרש היה שמייסדה של חסידות חב"ד – אדמו"ר הזקן – יהיה נשמה חדשה, כידוע,¹³ והוא אף נקרא (כמו הבעל-שם-טוב) בכינוי, "המאור הגדול"¹⁴.

10 ועפ"ו יומתק הקשר הדמך השיהי דח"י אלול הנ"ל – ע"ד יום הולדת הבעש"ט ודאדה"ו.

11 לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו – ס' השיחות תש"ג ע' 142, 146, 188. ועוד.

12 ראה ד"ה פדה בשלום תרפ"ה (בשם אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע – י"ט כסלו עטר"ת*) שבוה שהביא אדה"ו חסידות לדי השגה גילה עצם פנימיות התורה. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 39 ואילך. ולהעיר מס' השיחות תורת שלום (ע' 55), דער אלטער רבי הי' מסכת בפ"ע".

13 שיחת ח"י אלול הנ"ל (לקו"ד שם תע"א א ואילך. סה"ש תש"ה ע' 127 ואילך). וראה לקו"ת שה"ש (ג, א) בפירוש ענין נשמות חדשות. וש"נ.

14 להעיר מב' הפירושים בפסוק (בראשית א, טז) "שני המאורות הגדולים" – (א) שבתחילת הבריאה הי' אור הלבנה גדול כמו אור השמש. (ב) שאז היתה הלבנה

(* נדפס בסה"מ עטר"ת (הוצאת תשמ"ח) ע' תרעג.

לקוטי

דרך לעבודה בפועל לפי החסידות, ואף יותר מכך: החיות של החסידות הכללית חודרת אל האדם⁵⁰ עד שכל פרטי העבודות: התפילה, הלימוד, מעשה המצוות, וכל מעשיך" – הכל נעשה באופן נעלה ביותר, בחיות חדשה.

אך כיוון שחיות זו נובעת מלמעלה – מצד האמונה – זוהי חיות כללית⁵¹, החודרת ומקיפה את כל פרטי האדם בשוה, אין מורגש התוכן המיוחד לפרט זה בעבודת ה', אלא כפרטים בתוך כלל אחד.

דבר זה ניכר בענין האמונה, שהוא מכניס חיות בפרטים שבעבודת ה', לא לפי המהות הפרטית של כל עבודה, אלא באופן כללי, שהאדם בכללו – באמונתו יחיה, ולכן מקבלים כל עניניו חיות וטעם.

אדמו"ר הזקן הראה כיצד אפשר לעבוד את ה', כיצד יכול אדם לגרום לחיות בעבודת ה' בכוחות עצמו, על-ידי יגיעתו בשכלו להבין את פנימיות התורה. וכך נגרמת בכל עבודה פרטית חיות חדשה, חידוש בהתאם לעומק החדש שיש לו במהות הפרטית של עבודה זו⁵¹.

ט. ההסבר לשני הנוסחאות על חיות ח"י אלול

לפי כל האמור לעיל יובנו שני הנוסחאות

50 ראה בארוכה לקו"ש ח"ט [המתורגם] ע' 265 ואילך.

51 ראה גם שם ע' 267.

ח"י אלול

שיחות

הנ"ל לגבי החיות שמכניס ח"י אלול לעבודת אלול:

מצד החסידות הכללית מוכנסת חיות כללית באלול, בכל סוגי העבודה, באופן שפרטי העבודה אינם ניכרים כענינים ייחודיים.

במילים פשוטות: כאשר עורך יהודי את חשבון הנפש בחודש אלול, הוא חושב, מצד החסידות הכללית, בעיקר על מצבו הכללי בעבודת ה'. אמנם, הוא מוכרח לערוך חשבון מפורט על מצבו בכל פרט בעבודת ה' כדי שיהא זה חשבון אמיתי, אך אכפת לו בעיקר הסיכוס הכללי של מצבו, אם הוא קשור לקב"ה כראוי, או לאו.

אדמו"ר הזקן חידש את העבודה בחסידות בכוחותיו העצמיים של האדם, הכנסת חיות בעבודה של "אני לדודי ודודי לי", כאשר סדר זה, שתחילה "אני לדודי", ואחר-כך, "ודודי לי", מראה על עבודה המתחילה ב"אתערותא דלתתא"⁵² (=התעוררות מלמטה), והתקרבות ה' אליו ("ודודי לי") מתחזקת יותר ויותר, כיוון שהיא נובעת מעבודתו שלו, מ"יגעת", על-ידי "אני לדודי".

זו מביא לחיות חדשה בכל סוגי העבודות הרוחניות של חודש אלול, כך שכולן תיעשנה באופן של "אני לדודי" – עבודה בכוחות עצמיים.

(משיחת ש"פ תבא, ח"י אלול תש"ל)

52 ראה בארוכה ס' השיחות תש"ג ע' 177.

לזכות

כ"ק אדונונו מזרנו זרבינו
מלך המשיח

„לקח טוב נתתי לכם“³⁸, „מתן תורה“, „נותן התורה“ – הדגש העיקרי הוא על הנתונה מלמעלה.

ובנתניה זו ייתכן, כפי שרואים בהעברה מרב לתלמיד, שאצל הרב נמצא הרעיון השכלי במלוא האורך והרוחב והעומק, והוא מלמד את התלמיד – כלשון חז"ל³⁹ – בדרך קצרה, את תמצית הרעיון, בלי הפרטים. תמצית זו כוללת אמנם את כל הפרטים⁴⁰, אך אין הם ניכרים כמצייאות עצמאית.

אך לאחר הנתנה מושם עיקר הדגש על הבנת וקליטת הדברים על-ידי האדם המקבל, הלומד, וכדי שהרעיון ייקלט אצלו, הוא מוכרח להבין כל פרט של הרעיון, ורק על-ידי כך תיקלט אצלו התמצית כראוי ובשלמות. לדוגמא: כדי להבין משנה (שהיא ב, דרך קצרה⁴¹) לעומקה ובשלמותה, יש צורך להבין ולקלוט באופן מפורט (ובעיון) – כדי שיהיה ענין של תורתו⁴² את כל פרטי הדינים והדיונים המובאים בברייתא⁴³, בגמרא וכדומה, על המשנה.

ז. ההבדל בין החסידות הכללית לבין חסידות חב"ד הוא

בדוגמא לזה יש לומר גם ההבדל בין חסידות הכללית לחסידות חב"ד:

הדגש בגילוי החסידות הכללית על ידי הבעל-שם-טוב מושם על האופן שהיא באה מלמעלה – מהקדוש-ברוך-הוא ומצדיקים שדומין לבוראם⁴⁴. לפיכך אחד מן הדגשים

(38) משל ד, ב. אבות פ"ו, ג.

(39) פסחים ג, ב.

(40) ראה בארוכה ביאה"ז פ' אחרי עו, ד. ד"ה וידעת תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ע' מט). ועוד.

(41) כלשון הרמב"ם שהמשנה, דבר קצר וכולל ענינים רבים (הקדמתו לפיה"מ ד"ה אחרי כן).

(42) ע"ז ט, א.

(43) ראה תענית כא, א: אי איכא דשאל כו'.

(44) רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

העיקריים שבה, מושם על ענין האמונה – „צדיק באמונתו יהיה“⁴⁵ – שזוהו דבר שאינו נגרם על-ידי האדם, אלא בא מלמעלה⁴⁶, וכן מאב לבן (ומרב לתלמיד) – מאמינים בני מאמינים⁴⁷ – והאדם הוא „מקבל“ בלבד.

אדמו"ר הוקן יישם את החסידות בכוחות השכליים של האדם – חב"ד, וכך נוצרה האפשרות והדרישה שעניני החסידות ייקלטו על-ידי האדם בכוחותיו העצמיים⁴⁸ – כאשר אדם יגע כדי להבין את פנימיות התורה, את תורת החסידות, עד שהדבר נקלט אצלו מצד הכוחות השכליים שלו⁴⁹ בנוסף לאמונתו, או זהו דבר שהוא חידוש ונוספת בו מעלה זו.

[לפיכך היתה צריכה יצירת האפשרות „לחדש“ בעבודה הרוחנית לפי החסידות על ידי כוחות עצמיים להתגלות דוקא על-ידי נשמה חדשה].

ח. ההסבר לאמרת אדמו"ר הריי"צ

זהו ההסבר לדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהבעל-שם-טוב הראה כיצד צריך לעבוד את ה', ואדמו"ר הוקן הראה כיצד אפשר לעבוד את ה':

ב„כיצד צריך“ הדגש הוא על הענין כפי שהוא נדרש ובא מלמעלה, ב„כיצד אפשר“ הדגש הוא על יכולתו של האדם, על אפשרויותיו להגיע לכך בכוחות עצמו.

ודאי וברור הוא שהחסידות הכללית הורתה

(45) חבקים ב, ד. וראה לקוטי דיבורים ח"א קמא, ב. ועוד.

(46) ראה תניא פל"ג.

(47) שבת צז, א.

(48) ראה לקר"ד שם. ובכ"מ.

(49) בלשון הידוע (תקו"ז ת"ז בסופו) יתפרנסון מהאי חבורא דילך וכפי המקדש מלך (בהקדמתו לזהר): יתפרנסון .. כשיפורש להם אמיתיות מאמריו כו'. ובכסא מלך לתקו"ז שם: יתפרנסון .. יפורשו מאמריו העמוקים .. שיבינו כו' הלומד גירסא בעלמא כו'.

לעבוד את ה' למעשה? ואדרבה: הבעל-שם-טוב העמיד תלמידים ותלמידים-תלמידים רבים שהיו עובדי ה' לפי דרך החסידות, לפני התגלות חסידות חב"ד, וכך – תלמידי תלמידיו בדורות המאוחרים יותר, גם אלה אשר (מאיוושה סיבה) לא עסקו בחסידות חב"ד, אצלם בודאי לא היתה רק הידיעה כיצד צריך לעבוד את ה', אלא היתה גם עבודה למעשה, לפי דרכי החסידות.

מהי אפוא משמעות הדברים, שדוקא אדמו"ר הוקן הראה כיצד אפשר לעבוד את ה'?

ד. גם התורה בכלל התגלתה בשתי בחינות

כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר, שכשם שלגבי תורת החסידות רואים, שהיא ירדה תחילה באופן כללי – החסידות הכללית, ואחר-כך היא התלבשה בשכל – חב"ד, כך מוצאים זאת לגבי התורה באופן כללי:

הקב"ה נתן את התורה שבכתב ואת ה„הלכות הנגלות לנו ולבנינו“¹⁶ של התורה-שבעל-פה¹⁷ ביחד עם כללי התורה – מידות שהתורה (שבכתב) נדרשת בהם, וכן כללים לגבי התורה-שבעל-פה, כיצד לדרוש ולהסיק מסקנות מן הפסוקים¹⁸, וכיצד לעסוק ב„עומק טעמי ההלכות והפולפול לטעמיהן...“ ואחר-כך על-ידי לימוד התורה של ישראל (לפי כללי התורה שניתנו למשה בסניף) מתחדשים באמצעות יגיעתם ושכלם של ישראל ענינים רבים בתורה, ואף „חידושי הלכות לאין קץ ותכלית“¹⁹.

וזהו אחד ההסברים למאמר חז"ל²⁰ כל מה

ובדומה לכך יש להסביר לגבי הענין של „אני לדודי ודודי לי“. אמנם, זהו פרט בתוך הענין הכללי של „אלול“, אך בכל זאת, הוא גורם לחידוש מהותי בתוך ענין כללי זה, וכל העבודות הרוחניות של אלול מתבצעות באמצעותו באופן געלה יותר, בדומה לחידוש שבחסידות חב"ד לעומת החסידות הכללית.

וזהו ההסבר לשני הנוסחאות של האמרה אודות ח"י אלול:

העובדה שח"י אלול הוא יום הולדתו של הבעל-שם-טוב מכניסה חיות באלול, כי החסידות הכללית מכניסה חיות כללית בעבודת ה', חיות המקיפה וכוללת את כל סוגי העבודה הרוחנית.

העובדה שח"י אלול הוא יום הולדתו של אדמו"ר הוקן – מייסד תורת חסידות חב"ד – מעניקה חיות לעבודה של „אני לדודי ודודי לי“ ובאמצעות זאת לכל סוגי העבודה, כי החידוש שבחסידות חב"ד קשור במיוחד לעבודה זו, כפי שיובהר בהמשך.

ג. השאלה על ההבדל בין החסידות הכללית לחסידות חב"ד

את ההבדל שבין החסידות הכללית (הבעל-שם-טוב) לבין חסידות חב"ד (אדמו"ר הוקן) ביטא כ"ק מו"ח אדמו"ר בפתגם קצר¹⁵: הבעל-שם-טוב הראה כיצד צריך לעבוד את ה', ואדמו"ר הוקן הראה כיצד אפשר לעבוד את ה'.

מלשון הפתגם כפשוטו נראה, לכאורה, שלפי תורת הבעל-שם-טוב יודעים רק כיצד צריכה להיות עבודת ה', אך לא את הדרך שבה אפשר לבצע עבודה זו למעשה.

דבר זה תמוה: כיצד ייתכן לומר, שהבעל-שם-טוב לא הראה ח"י את הדרך שבה אפשר

„מאור“ כמו השמש ולא מקבלת אור מהשמש (ראה בפרטיות ס' הערכים-חב"ד ע' אור הלבנה ס"א וס"ז (וראה שם ס"ח לענין אור הלבנה לעת"ל). וש"ו).

(15) „התמים“ ח"ב ע' גח [ע, ב]. סה"מ תש"ח ע' 292.

(16) לשון אדה"ז בהל' ת"ת פ"א ס"ה.

(17) ראה בארוכה רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ בתחלתה. של"ה בס' שביעות (קצב, ב). וכמחז"ל (תו"כ ורש"י ר"פ בהר) דכל המצות כלליות ופרטיות ודקדוקיהן מסיני.

(18) להעיר מוח"ג (רכנא, א) לית לך מלה זעירא דלא תשכח לה באורייתא. וראה תענית ט, א.

(19) הל' ת"ת שם.

(20) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמור רפמ"ז. ויק"ד רפכ"ב. קה"ד פ"א, ט (ב). פ"ה, ח (ב).

ועוד. וראה הנסמך בהערה הבאה.

שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה בסיני²¹, שהרי לכאורה יש כאן סתירה: אם, הכל ניתן למשה בסיני²¹, אין כאן שום חידוש, וכיצד אומרים על כך, „עתיד לחדש“²¹?

כמו כן אין מובן: כיצד ייתכן לומר שמשה רבינו למד במשך זמן כה קצר את כל התורה כולה עם כל החידושים של כל תלמיד ותיק עד סוף כל הדורות, במיוחד שזה כולל גם את „חידוש תורה מאתי תצא“²², תורתו של משיח²³, שתהיה²⁴ נרחבת עד מאד²⁵.

אחד ההסברים לכך הוא, כדלעיל: משה רבינו קבל את התורה שבכתב ואת התורה-

(21) בירושלמי ומדרשים שבהערה הקודמת לא נאמר הלשון „לחדש“ (כ”א „להורות“, „לומר“ וכיו”ב) [במגילה שם – „עתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה“, ולא קאי על הדינים הנלמדים ע”י פלפול וכיו”ב].

אבל כן הובא בכ”מ, ומהם: שו”ת רד”ך בית ה’ חדר ג. שו”ת הרדב”ז ח”ג סי’ א”ף כ (תקצד). תורת העולה ח”ג פני”ה. הקדמת ש”ך עה”ת (ג, ג). כתבי האריז”ל שצוינו לקמן הערה 26. אור”ת להר”מ ר”פ תולדות (יא, ג). תניא קור”א ד”ה ולהבין פרטי ההלכות. ועוד. ולהעיר שגם בירושלמי ויקר’ וקה”ר (פ”א) שם הובא ע”ז הפסוק (קהלת א, י) ראה זה חדש גו’. וביקור’ הוצאת מרגליות מביא גירסא (מכת”י) בויק”ר שם – „עתיד לחדש“. וכן הובא במטה משה שער ב’. והגר”א גירס כן גם בירושלמי שם.

(22) ויקר’ פ”ג, ג.
(23) כמאמר הידוע (המשך תרס”ו ע’ כג. תקמו. ועוד) שמ”ת לא יהי עוד הפעם.

(24) להעיר מהידוע (ד”ה וידבר (הב’) תרצ”ט בתחלתו וסופו. ועוד) דוח שמשיח יוכל ללמוד תורה את כל העם כולו אף שיהיו ריבוא רבבות אנשים כו’ הוא מפני שיהי לימוד במדרגת הראי’, ע”ד ה’ שהאריז”ל שמע בב’ או ג’ שעות מה שלא יכול לפרש ברובו בשמונים שנים רצופים יומם ולילה (פע”ח) שער ק”ש שעל המטה (פ”א) כי השגתו היתה בבחי’ ראי’ (לקו”ת צו יו, ב. ובכ”מ).

ומזה מובן ג”כ שאין לתרץ השאלה שבפנים, כי משה קיבל התורה באופן של ראי’ – כי מכיון שבסיני ניתנה גם תורתו של משיח, (שגם) לימודו הוא באופן של ראי’, ובמשך שנים רבות, הרי אפ”ל שמשה למד כל זה בפועל (אף ע”י ראי’) במשך ארבעים יום גו’.

(25) וביותר קשה ע”פ מחול’ (מנחות כט, ב) הובא לקמן בפנים.

שבעל-פה עם כל כללי התורה²⁶, כיצד ללמוד את הפרטים בדרך הפשט והרמוז והדרוש והסוד. ה, תלמיד ותיק” לומד ומסיק למעשה את פרטי הפלפול והדין וכדומה, עד להלכה המפורטת, מתוך הכלל²⁷. לכן זהו חידוש (כי משה לא למד פרט זה בפועל, כלשון חז”ל²⁸ שמשה „לא היה יודע תלין תלין של הלכות“, שדרש רבי עקיבא).

אך כיוון שכל החידושים בתורה חייבים להתבסס על הכללים שקבל משה בסיני, יוצא ש„הכל ניתן למשה בסיני“, הכל היה כולל בתורה שקבל משה²⁹.

בכל זאת, על-ידי ש„תלמיד ותיק” עמל בשכלו כדי לגלות, לפי כללי התורה, פרט בתורה-שבעל-פה, הוא גורם לחידוש בתורה, וזהו ענין חשוב בתלמוד תורה, יתר-על-כן: זוהי חובה על „כל איש ישראל“³⁰, שלא להסתפק בלימוד הכתוב בספרים, אלא גם „לחזקו“.. הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה והן בנסתר“³⁰. ויותר מכך: לכל יהודי יש חלק

(26) ראה שמו”ר פמ”א, ו: וכי כל התורה למד משה כו’ אלא כליים למודו כו’. וראה שלי”ה בהקדמה בית חכמה (כה, א”ב) ובמס’ שבועות שם (הובא בקונט’ עה”ח פ”א). סה”מ תפרי”ח ע’ קכת. וראה (באור”א קצת) שער מאמרי רז”ל להאריז”ל (למד”ר פ’ חוקת). ועוד ביאור – שער רוח”ק (בהוצאת ת”א תשכ”ג – קה, ד) ושער הגלגולים הקדמה יו. וראה הנסמן בלימוד הערה 28.

(27) ראה לקמן ע’ 417 ואילך (והערה 54) בנוגע למנהגי ישראל ותקנות כו’.

(28) מנחות כט, ב. וראה שער מאמרי רז”ל שם. חדא”ג מהר”ל מנחות שם. עץ יוסף לע”י שם.

(29) וי”ל שהוא ג”כ הביאור הוא דר”א הגדול „לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם“ (יומא סו, ב. סוכה כו, סע”ב). ולהעיר מתורת שלום שם: וואס איך זאג איז אַלעס זייגע – דלכאורה תמוה: הרי בודאי לא ה’ כל לימודו של ר”א רק חזרה על דברי רבו, ובודאי גם חידוש בתורה (ובפרט שוהו חז”ב, כדלקמן בפנים) – אלא שכל חידושו של ר”א היו רק ע”פ הכללים ודרכי הלימוד המיוחדים של רבו.

(30) אגה”ק סכ”ז (קמה, א). וראה הל’ ת”ת לאדה”ז (פ”ב ס”ב): ולחדש כו’. ובח”א (יב, ב), „לאפשה לה בכל יומא“ (ולהעיר מתור”א מקץ לח, ג).

הנלמד, אלא בעיקר מצד ה„גברא“ – מצדו של האדם הלומד:

התורה-שבעל-פה כלולה בתורה כפי שניתנה בסיני באופן נסתר כלי”כ³⁵, עד שאפילו משה, שידע את כל כללי ואופני לימוד הפרטי מן הכלל „לא היה יודע מה הן אומרים“,

והתגלותו של הפרט הוא מעשה האפשרי רק על-ידי ה„תלמיד ותיק“, לפיכך הוא נקרא חידושו של תלמיד ותיק, מפני שהוא עמל על גילוי הענין בכוחות עצמו, על-ידי יגיעה בשכלו, ומצדו זהו ענין חדש ממש.

זהו אחד ההסברים³⁶ לכך, ששלמות הנפש תלויה בענין של „לחדש שכל חדש“ בתורה.

המשמעות האמיתית של ענין שכלי, היא כאשר הענין הזה נתפס ומוגן על-ידי האדם³⁷, לא באמצעות זאת שאדם אחר, שהוא מאמין בו, מבטיח לו שכך הוא הדבר, אלא כאשר הוא, באמצעות שכלו והבנתו שלו, מבין זאת. לפיכך, שלמות השכל היא כאשר ישנו הענין של „לחדש“ – האדם מגיע אל הרעיון השכלי בכוחות עצמו.

וכיוון שתכלית לימוד התורה היא, ששכל האדם יתאחד עם חכמת ה’ ב„יחוד נפלא“, לפיכך מתהווה השלמות בנפש באמצעות חידוש שאדם מחדש בלימוד התורה.

1. ההבדל בין התורה למעלה לבין לימודה על-ידי ישראל

זהו ההבדל בין התורה כפי שהיא נתנה למעלה, לבין התורה כפי שהיא נלמדת על-ידי ישראל:

(35) להעיר מסה”מ תפרי”ח (שצויין בהערה 26), „שבמ”ת נמשכה ונתגלתה התורה כמו”ש בבחי’ כלל בשרשה בחכמה הקדומה“, ושם לפני”ו, „במחה”ק דא”ק – אבל זהו למעלה מגדר כלל ופרט המדובר בפנים.

(36) נוסף על המבואר באגה”ק שם (מצד העלאת הניצוצות כו’).

(37) תניא פרק ה, ע”ש.

בתורה עליו לחדש, ובזאת תלויה שלמות נפשו³¹.

כך גם בענין של חסידות חב”ד – המיישמת את החסידות בכוחות השכליים. למרות שהיא פרט בחסידות הכללית, בכל זאת נעשה באמצעותה חידוש חשוב בחסידות.

ה. הפרט הנלמד – חידוש מצד הלומד

אכן, מדוע נקרא לימודו של ה„תלמיד ותיק” בשם „חידוש“? אמנם, משה לא למד למעשה כל הלכה באופן מפורט, אך חידוש אמיתי איננו³² דבר שלא היה גלוי לפני כן, אלא דבר שלא היה קיים כלל „בכח“, ואילו פרט זה בהלכה היה כלול (בהסתר) בתורה שלמד משה רבינו, כפי שנאמר „הכל ניתן למשה בסיני“, ומדוע נקרא לימוד זה בשם חידוש³³?

ההסבר לכך בדרך אפשר הוא³⁴: ה„חידוש“ איננו כל-כך מצד ה„חפצא“ – מצד הענין

(31) אגה”ק שם (ולהעיר מהל’ ת”ת לאדה”ז פ”א סוס”ד). וראה (בענין החלק שיש לכאור”א בתורה) שער ההקדמות ושער רוח”ק שם. לקוטי מהר”ח זלה”ה שבסוף שער מאמרי רז”ל.

(32) כפי”ח חז”ל במש”נ (קהלת א, ט) אין כל חדש תחת השמש – פ”ח מח’ פרקים להרמב”ם (וראה מפרשי המשנה אבות פ”ה מ”ו). ולכאורה צ”ע מסנהדרין קי, סע”א. וי”ל דשם א’ הדין, „יברא“. (ב) עדיפא מיני” משני ל”י. ולהעיר מפרשי” עה”פ: „אבל ההוגה בתורה מוצא בה תמיד חידוש טעמים וכו’.

(33) אף שיש ענינים שלא נלמדו מתושב”כ, כמו מנהגים (שאינם דין תושב”ע”פ ג”כ) (ראה לעיל הערה 27), וגם כמה ענינים נחתשו ממש בתושב”ע”פ ורק אסמכוה אקרא כו” (המשך תרס”ו ס”ע שפג. ועד”ו בתור”ח פ”ח ש”ק קלד, ג. וראה גם במקומות שנסמכו בהערה הבאה) – מ”מ, מפשטות הלשון, „כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש“ משמע, שגם דין הנלמד ע”י מדות שהתורה נדרשת בהן וכיו”ב (והם רק – מן ההעלם (שבכלל) אל הגילוי) נק’ חידוש, וכמבואר בתמשך תרס”ו (כנסמן בהערה הבאה).

וראה הנסמן לעיל הערה 26.

(34) ראה המשך תרס”ו ע’ שפג. שצג. תד (בנוגע לתושב”כ ותושב”ע”פ).